

Finansdepartementet

Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet (SOU 2023:45)

Bakgrund

Svenska ILO-kommittén har genom remiss den 3 november 2023 (Fi2023/02375) ombetts att yttra sig över betänkandet *Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet* (SOU 2023:45).

Utredningens uppdrag och förslag i korthet

Den nuvarande restriktionslagen

Lagen (2018:676) om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan än statlig verksamhet (restriktionslagen) infördes 2018 för att motverka intressekonflikter vid statsråds och statssekreterares övergångar till annat arbete utanför staten. Lagen infördes mot bakgrund av den risk för skada av allmänhetens förtroende eller annan skada för offentlig verksamhet sådana övergångar kan innebära. Regleringen innebär bl.a. att statsråd och statssekreterare vid övergång till arbete utanför staten är skyldiga att anmäla övergången till Karensnämnden som kan meddela restriktioner i form av *karens*, dvs. en skyldighet att vänta viss tid med att påbörja det nya arbetet, eller *ämnesrestriktion*, dvs. en skyldighet att under viss tid inte befatta sig med en viss typ av frågor.

Utredningens uppdrag

Utredningens uppdrag har sammanfattningsvis varit att utvärdera den nuvarande restriktionslagen, innefattande bl.a. att ta ställning till om personkretsen som omfattas av regleringen ska utvidgas, samt att lämna förslag till en generell tillämplig reglering om övergångsrestriktioner.

Utredningens förslag i korthet

Utvidgning av personkretsen och införande av en generell tillämplig regleringen
Utredningen föreslår att personkretsen som regleringen är direkt tillämplig på ska utvidgas till att, utöver statsråd och statssekreterare, även omfatta chefer med tidsbegränsad anställning vid förvaltningsmyndigheter under regeringen (generaldirektörer m.fl.).

Därutöver föreslår utredningen att regleringen också ska vara generellt tillämplig på andra arbetstagare vid en förvaltningsmyndighet under regeringen när anställningen har förenats med villkor om övergångsrestriktioner. Anställningen ska förenas med villkor om övergångsrestriktioner endast om arbetstagaren i anställningen kan förväntas förvärva sådan information eller kunskap som innebär att det vid arbetstagarens övergång till annan än offentlig verksamhet finns risk för ekonomisk skada för offentlig verksamhet, otillbörlig fördel för någon enskild eller att allmänhetens förtroende för offentlig verksamhet skadas.

Enligt utredningens förslag ska det även finnas en möjlighet för en kommun, region eller kommunalförbund att tillämpa regleringen också i den kommunala verksamheten.

Begränsning av vilka övergångar som omfattas av anmälningsskyldighet

Utredningen föreslår att anmälningsskyldigheten ska begränsas till övergångar till anställning utom offentlig sektor och inte till t.ex. kommun eller region, eftersom det framförallt är i relation till privat verksamhet som risken för intressekonflikter uppstår.

Rätt till ersättning under den tid då övergångsrestriktioner gäller

Arbetstagare som omfattas av övergångsrestriktioner och som till följd av dessa inte kan påbörja det nya arbetet under en viss tid ska enligt utredningens förslag kunna få rätt till ersättning motsvarande månadslönen vid anställningens upphörande.

Förslagets förhållande till ILO-konventioner

Betänkandet innehåller en analys av förslagets förenlighet med Sveriges åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner. Utredningens bedömning är sammanfattningsvis att förslagen är förenliga med dessa åtaganden.

De ILO-konventioner som utredningen nämner som relevanta i förhållande till förslagen är ILOs: konvention (nr 151) om skydd för organisationsrätten och om förfaranden för fastställande av anställningsvillkor samt ILO:s konvention (nr 154) om främjande av kollektiva förhandlingar.

Av konvention nr 154 följer bl.a. att åtgärder ska vidtas för att möjliggöra kollektiva förhandlingar inom de områden som täcks av konventionen. Av uttalanden från ILO:s expertorgan i relation till konventionen följer att stater som en allmän regel ska avhålla sig från att ändra innehållet i slutna kollektivavtal.

Av konvention nr 151 följer bl.a. att åtgärder lämpade efter varje lands förhållanden ska vidtas för att uppmuntra och främja utvecklandet och användandet av förfaranden som medger förhandling om anställningsvillkoren mellan berörda myndigheterna och organisationer för offentligt anställda.

Gällande förslagets förenlighet med nämnda konventioner anger utredningen bl.a. att det, såvitt utredningen känner till, inte förekommer kollektivavtal för offentligt anställda som reglerar åtgärder efter anställningsförhållandets upphörande, varför utredningen bedömer att förslagen inte påverkar redan ingångna kollektivavtal. Vidare anför utredningen att även om det är ett anställningsförhållande som i sig ger anledning till behov av övergångsrestriktioner så sker regleringen i första hand inte för att tillgodose ett offentligt arbetsgivarintresse utan, på samma sätt som förbud mot vissa bisysslor, för att skydda förtroendet för det allmänna. Utredningen bedömer därför att förslagen inte står i strid med nämnda konventioner.

I sammanhanget vill ILO-kommittén även erinra om konvention (nr 98) angående tillämpningen av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten samt konvention (nr 87) om föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten. Konventionerna tillhör ILO:s kärnkonventioner och skyddar rätten för arbetstagare och arbetsgivare att fritt organisera sig samt innebär en skyldighet för medlemsstater att främja förhandlingar mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer för att åstadkomma reglering av arbetsvillkor i kollektivavtal. Även dessa konventioner är därför relevant när bedömningar kring eventuella inverkingar på den kollektiva förhandlingsrätten görs.

Svenska ILO-kommitténs slutsats

ILO-kommittén välkomnar att betänkandet innehåller en analys och bedömning av förslagets förhållande till relevanta ILO-konventioner.

Som utredningen anger avser utredningens förslag förhållanden efter anställningens upphörande, vilket typiskt sett inte regleras i kollektivavtal. Såvitt ILO-kommittén kan bedöma bör därför inte den föreslagna regleringen påverka befintliga kollektivavtal eller på annat sätt ha en negativ inverkan på arbetsmarknadens parter förhandlingsfrihet.

Mot den bakgrunden delar ILO-kommittén utredningens bedömning att utredningens förslag inte bör stå i strid med Sveriges åtaganden enligt ratificerade ILO-konventioner.

I beslutet i detta ärende har deltagit undertecknad ordförande Cathrine Lilja Hansson och ledamöterna Ulrika Björne, Cecilia Mobach, Ola Brinnen, Anna Bergsten, Sofia Linder, Cyrene Martinsson Waern, Lise Donovan och Sophie Silverryd.

Ärendet har handlagts av undertecknad sekreterare.

För Svenska ILO-kommittén

Cathrine Lilja Hansson
Ordförande

Sofia Rasmusson
Sekreterare